

Spółdzielnie socjalne

Ekspertyza została opracowana przez
Agencję Rozwoju Spółdzielczości

Streszczenie

W prezentowanym opracowaniu przeprowadzono analizę aktów prawnych (przede wszystkim ustawy z 27 kwietnia 2006 roku), których znajomość jest niezbędna przy zakładaniu i prowadzeniu spółdzielni socjalnej. Na wstępie określono, kto może założyć spółdzielnię socjalną i jakie są zasady członkostwa. Następnie omówiono procedurę rejestracyjną spółdzielni w Krajowym Rejestrze Sądowym i zagadnienia związane z działalnością spółdzielni. Przedstawiono również międzynarodowe zasady spółdzielcze, według których spółdzielcy powinni postępować, aby osiągnąć swoje cele. Przywołanie tych zasad powinno uświadomić potencjalnym spółdzielcom, co jest istotą spółdzielczości i dlaczego warto zakładać spółdzielnie socjalne. Spółdzielnie takie nie działają w próżni. W normalnym otoczeniu rynkowym funkcjonują też organizacje spółdzielcze, z których pomocy i opieki spółdzielcy mogą skorzystać. Dlatego na zakończenie tekstu organizacje te przedstawiono.

O autorze

Opracowano:

Joanna Brzozowska, Anna Bulka
Agencja Rozwoju Spółdzielczości Związku Lustracyjnego Spółdzielni Pracy
ul. Malborska 65, 30 – 646 Kraków

Agencja Rozwoju Spółdzielczości Związku Lustracyjnego Spółdzielni Pracy w Krakowie powstała na podstawie projektu finansowanego przez szwedzką organizację KF Project Centre, na bazie doświadczeń sieci Agencji Rozwoju Spółdzielczości (Cooperative Development Agencies), które działają w Szwecji i innych krajach zachodnioeuropejskich, skutecznie i trwale przyczyniając się do zmniejszenia stopy bezrobocia w tych regionach.

Celem działania Agencji Rozwoju Spółdzielczości jest wspieranie rozwoju ruchu spółdzielczego poprzez prezentację nowego wizerunku spółdzielni jako podmiotu dobrze sprawdzającego się w gospodarce rynkowej, wspieranie idei samopomocy, solidaryzmu społecznego, podnoszenie jakości życia całej społeczności, szczególnie regionu małopolskiego, poprzez bezpośrednie wykorzystywanie potencjału osobowego i kwalifikacji osób zamieszkujących ten teren, a także pomoc w rozpoczynaniu, rozwijaniu działalności gospodarczej i przedsiębiorczości lokalnej, co w dalszej perspektywie przyczyniać się ma do tworzenia nowych miejsc pracy i walki z narastającym bezrobociem.

Agencja Rozwoju Spółdzielczości nawiązała ścisłą współpracę z urzędami pracy w Województwie Małopolskim, przez co czynnie uczestniczy w przeciwdziałaniu wzrastającemu bezrobociu, poprzez skuteczną pomoc w tworzeniu nowych miejsc pracy oraz opiekę w pierwszej fazie prowadzenia działalności gospodarczej. Współpracuje ona także aktywnie z różnymi organizacjami w Polsce i za granicą biorąc udział w projektach, które przyczyniają się do rozwoju nowych form spółdzielczych, tworzenia nowych miejsc pracy, wymiany doświadczeń w działalności na rzecz rozwoju lokalnego.

Więcej na stronie: www.spoldzielnie.org.pl

Spis treści

Przegląd aktów prawnych o podstawowym znaczeniu dla spółdzielni socjalnych	4
Kto może zatem założyć spółdzielnię socjalną?	4
Pozostałe zagadnienia dotyczące członkostwa	5
Organy spółdzielni – wewnętrzna struktura	6
Inne przydatne akty prawne dla spółdzielni socjalnych	7
Procedury rejestracyjne	8
Zagadnienia związane z działalnością	9
Aspekt społeczny w działalności	10
Aspekt ekonomiczny i prawny w działalności spółdzielni	12
Współpraca z administracją, uwarunkowania formalno-prawne	13
Zatrudnienie, beneficjenci	13
Zatrudnienie wspierane	14
Środki z Funduszu Pracy dla spółdzielni socjalnych	15
Spółdzielnia socjalna jako zakład pracy chronionej	17
Otoczenie instytucjonalne	18
Międzynarodowe otoczenie instytucjonalne spółdzielczości	19

Przegląd aktów prawnych o podstawowym znaczeniu dla spółdzielni socjalnych

Podstawowym aktem prawnym regulującym działanie spółdzielni socjalnych jest ustawa o spółdzielniach socjalnych z dnia 27 kwietnia 2006¹.

Ustawa między innymi określa:

- kto może założyć spółdzielnię socjalną;
- zasady, na jakich spółdzielnia może się podzielić, połączyć i kiedy przechodzi w stan likwidacji;
- co jest przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej,
- wewnętrzne zasady funkcjonowania spółdzielni socjalnej;
- odpowiedzialność i zasady rozliczania się z przekazanych do spółdzielni funduszy publicznych.

Stwierdza również, iż „w sprawach nieuregulowanych w niniejszą ustawą do spółdzielni socjalnych stosuje się przepisy odnoszące się do spółdzielni pracy”.

Odpowiedź na pytanie, kto może zakładać spółdzielnię socjalną, zawarta jest w art 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych a wytlumaczenie dotyczące poszczególnych grup beneficjentów dają trzy ustawy:

- **ustawa z 20 kwietnia 2006 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy** w zakresie osób bezrobotnych²;
- **ustawa z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym**³, art. 1. ust. 2 pkt 1–4, 6 i 7⁴;
- **ustawa z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych**⁵.

Kto może zatem założyć spółdzielnię socjalną?

1. osoby bezrobotne w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, czyli:

1 Dz.U. z 2006 r. nr 94 , poz. 651,
 2 Ustawa ta określa definicję osoby bezrobotnej, czyli osoby pomiędzy 18. a 60. (65. w przypadku mężczyzn) rokiem życia, która zarejestrowana jest we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukuje zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej. **Nie ma w tej definicji mowy o tym, iż ustawa odnosi się do osób długotrwale bezrobotnych.**
 3 Dz.U. z 2003 r. nr 122, poz. 1143, z 2004 r. nr 69, poz. 624, z 2004 r. nr 99, poz. 1001.
 4 Punkt 5 art. 1, ust. 2, mówiący o konieczności pozostawania bez pracy przez co najmniej 24 miesiące, nie odnosi się do spółdzielni socjalnych.
 5 Dz.U. z 1997 r. nr 123, poz. 776, nr 160, poz. 1082, z 1998 r. nr 99, poz. 628, nr 106, poz. 668, nr 137, poz. 887, nr nr 156, poz. 1019, nr nr 162, poz.1118 i poz. 1126, z 1999 r. nr 49, poz. 486, nr 90, poz. 1001, nr 95, poz. 1101, nr 111, poz. 1280, z 2000 r. nr 48, poz.550, nr 119, poz. 1249, z 2001 r. nr. 39, poz. 459, nr 100, poz. 1080, nr 125, poz. 1368, nr 129, poz. 1444, nr 154, poz. 1792 i 1800, z 2002 r. nr 169, poz. 1387, nr 200, poz. 1679 i 1683, nr 241, poz. 2074, z 2003 r. nr 7, poz. 79, nr 90, poz. 844, nr 223, poz. 2217, nr 228, poz.2262, z 2004 r. nr 96, poz. 959, nr 99, poz. 1001, nr 240, poz. 2407, z 2005 r. nr 44, poz. 422, nr 132, poz. 1110, nr 163, poz. 1362, nr 164, poz. 1366, nr 167, poz. 1398, z 2006 r. nr 49, poz. 359.

osoby niezatrudnione i niewykonyjące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej, albo jeżeli to osoby niepełnosprawne, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy, nieuczące się w szkole, z wyjątkiem tych, którzy uczą się w szkole dla dorosłych lub przystępują do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły, albo też uczą się w szkole wyższej w systemie wieczorowym, zaocznym lub eksternistycznym, są zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli:

- a) ukończyły 18 lat,
- b) nie ukończyły 60 lat –(kobiety) lub 65 lat –(mężczyźni),
- c) nie nabyły prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej albo po ustaniu zatrudnienia czy innej pracy zarobkowej, po zaprzestaniu prowadzenia działalności pozarolniczej, nie pobierają zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego lub macierzyńskiego,
- d) nie są właścicielami albo posiadaczami – samoistnymi lub zależnymi – nieruchomości rolnej, w rozumieniu przepisów ustawy z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. 16.93, ze zm.), o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe, nie podlegają ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonkowie lub domownicy w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe,
- e) nie uzyskują przychodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym z działów specjalnych produkcji rolnej, chyba że dochód z działów specjalnych produkcji rolnej, obliczony dla ustalenia podatku dochodowego od osób fizycznych, nie przekracza wysokości przeciętnego dochodu z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 2 ha przeliczeniowych ustalonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie przepisów o podatku rolnym, nie podlegają ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonkowie lub domownicy w takim gospodarstwie,
- f) nie podjęły działalności pozarolniczej od dnia wskazanego w zgłoszeniu do ewidencji do dnia wyrejestrowania tej działalności, nie podlegają na podstawie odrębnych przepisów obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,
- g) nie są tymczasowo aresztowane, nie odbywają kary pozbawienia wolności,
- h) nie uzyskują miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z ty-

tułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych,

- i) nie pobierają, na podstawie przepisów o pomocy społecznej, zasiłku stałego,
- j) nie pobierają, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania,
- k) nie pobierają po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego z funduszu szkoleniowego.

2. osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1-4, 6 i 7 ustawy z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, to:

- 1) bezdomni realizujący indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- 2) uzależnieni od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,
- 3) uzależnieni od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,
- 4) chorzy psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,
- 5) zwalniani z zakładów karnych, mający trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- 6) uchodźcy realizujący indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, podlegający wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową niebędący w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdujący się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

3. W rozumieniu ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych za niepełnosprawną uważa się osobę, której niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem:

- 1) o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (lekki, umiarkowany, znaczny) lub
- 2) o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów lub
- 3) o niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem 16 roku życia.

Pozostałe zagadnienia dotyczące członkostwa

Spółdzielnię socjalną może założyć co najmniej pięć osób spełniających wymienione wyżej warunki, nie więcej jednak niż pięćdziesiąt osób. Ustawodawca ograniczył liczbę członków spółdzielni socjalnej do pięćdziesięciu, co stanowi wyjątek od ogólnie przyjętej zasady, iż określenie maksymalnej liczby członków spółdzielni w statucie jest niedopuszczalne, gdyż narusza konstytucyjną zasadę wolności zrzeszania się. Ustawa dopuszcza jednak wyjątek w zakresie ograniczania ilości członków spółdzielni socjalnej w odniesieniu do spółdzielni socjalnych, które powstają z przekształcenia spółdzielni inwalidów w spółdzielnię socjalną. W takim przypadku nie ma ograniczenia ilości osób.

Ustawa z **27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych** daje możliwość nabywania członkostwa w spółdzielni socjalnej przez osoby, które nie spełniają wymogów art. 4 ustawy, ale posiadają szczególne kwalifikacje, których nie posiadają pozostali członkowie spółdzielni.⁶

Jednak liczba takich osób nie może być większa niż 20% ogólnej liczby członków spółdzielni. To zapis restrykcyjny, ponieważ „przekroczenie tego limitu trwające nieprzerwanie przez okres 3 miesięcy stanowi podstawę do postawienia spółdzielni w stan likwidacji”⁷.

Ustawa ta zezwala na nabywanie członkostwa w spółdzielni przez osoby prawne, mianowicie organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz gminne osoby prawne, których statutowym zadaniem jest działanie na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej mieszkańców gminy.⁸

W statucie spółdzielni socjalnej można zamieścić postanowienia rozszerzające grupę potencjalnych członków na osoby w ogóle niemające lub mające ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Osoby takie nie mogą być jednak członkami organów samorządowych spółdzielni, a w walnym zgromadzeniu członków mogą brać udział wyłącznie przez swoich przedstawicieli ustawowych (art. 15 par. 3 prawa spółdzielczego).

Statut powinien określać przede wszystkim:

1. oznaczenie nazwy z dodatkiem „spółdzielnia” lub „spółdzielczy” i podaniem jej siedziby⁹;

⁶ Art 5 ust.5 ustawy z **27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych**.

⁷ Mówi o tym art. 5, ust. 6 **ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych**.

⁸ W takim przypadku nie stosuje się art. 182. par. 1 ustawy Prawo spółdzielcze, który mówi o obowiązku pozostawania członka spółdzielni w stosunku pracy ze spółdzielnią.

⁹ W przypadku spółdzielni socjalnych w nazwie musi się znaleźć oznaczenie „spółdzielnia socjalna”;

2. przedmiot działalności spółdzielni oraz czas trwania, o ile założono ją na czas określony;
3. wysokość wpisowego oraz wysokość i ilość udziałów, które członek obowiązany jest zadeklarować, terminy wnoszenia i zwrotu oraz skutki niewniesienia udziału w terminie; jeżeli statut przewiduje wnoszenie więcej niż jednego udziału, może określać ich górną granicę;
4. prawa i obowiązki członków;
5. zasady i tryb przyjmowania członków, wypowiedzania członkostwa, wykreślenia i wykluczania członków;
6. zasady zwoływania walnych zgromadzeń, obradowania i podejmowania uchwał;
7. zasady i tryb wyboru oraz odwoływania członków organów spółdzielni;
8. zasady podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) oraz pokrywania strat spółdzielni.¹⁰

Ustawa Prawo spółdzielcze stwierdza również, że „warunkiem przyjęcia na członka jest złożenie deklaracji. Deklaracja powinna być złożona pod nieważnością w formie pisemnej. Podpisana przez przystępującego do spółdzielni deklaracja powinna zawierać jego imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania, (...) ilość zadeklarowanych udziałów, dane dotyczące wkładów, jeżeli statut ich wnoszenie przewiduje, a także inne dane przewidziane w statucie”.¹¹ „W formie pisemnej deklaruje się także dalsze udziały, jak i wszelkie zmiany danych zawartych w deklaracji”.¹² Na uwagę zasługuje też fakt, że członek może w deklaracji lub w odrębnym pisemnym oświadczeniu złożonym spółdzielni wskazać osobę, której spółdzielnia obowiązana jest po jego śmierci wypłacić udziały. Sytuacja taka nie podlega prawu spadkowemu.¹³

„Członek spółdzielni ma prawo:

1. uczestniczenia w walnym zgromadzeniu lub zebraniu grupy członkowskiej;
2. wybierania i bycia wybieranym do organów spółdzielni;
3. otrzymania odpisu statutu i regulaminów, zaznajomienia się z uchwałami organów spółdzielni, protokołami lustracji, rocznymi sprawozdaniami finansowymi, umowami zawieranymi przez spółdzielnię z osobami trzecimi;
4. żądania rozpatrzenia przez właściwe organy spółdzielni wniosków dotyczących jej działalności;
5. udziału w nadwyżce bilansowej – nie dotyczy to spółdzielni socjalnych¹⁴;

¹⁰ Art. 5 ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. ze zm.

¹¹ Art. 16. ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. ze zm.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Nie dotyczy ona spółdzielni socjalnych, ponieważ w spółdzielni socjalnej całość nadwyżki bilansowej dzielona jest zgodnie z art 10 **ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych**, która wprowadziła zasadę, iż nadwyżka bilansowa przeznaczana jest na zwiększenie funduszu zasobowego (w co najmniej 40%), na cele związane ze społeczną i zawodową integracją członków spółdzielni, na działalność pożytku publicznego (co najmniej 40%) oraz na fundusz inwestycyjny. Ustawa ta stwierdza również jednoznacznie, iż „nadwyżka bilansowa nie może podlegać podziałowi pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, w szczególności nie może być przeznaczana na zwiększenie funduszu udziałowego, jak również nie może być przeznaczana na oprocentowanie udziałów (art.10. ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych),

6. do świadczeń spółdzielni w zakresie jej statutowej działalności.¹⁵”

„Członek spółdzielni ma obowiązek:

1. przestrzegania przepisów prawa, postanowień statutu i opartych na nich regulaminach;
2. dbania o dobro i rozwój spółdzielni oraz uczestniczenia w realizacji jej zadań statutowych”.¹⁶

Organy spółdzielni – wewnętrzna struktura

Ponieważ spółdzielnia jest zrzeszeniem osób, z których każda jest w części współwłaścicielem przedsiębiorstwa, członkowie mają prawo współdecydować o kierunkach jej rozwoju. Prawo to realizowane jest poprzez uczestniczenie w obradach **Walnego Zgromadzenia** lub zebrania grupy członkowskiej. Walne zgromadzenie jest najwyższym organem spółdzielni.

Zasada, zgodnie z którą jednemu członkowi przysługuje tylko jeden głos, uniemożliwia zdominowanie procesu podejmowania decyzji przez jednego współwłaściciela. Gwarantuje ona wszystkim członkom jednakowy wpływ na decyzje.

Zgodnie z art. 38 par. 1 Prawa spółdzielczego do wyłącznej właściwości walnego zgromadzenia należy:

1. uchwalanie kierunków rozwoju działalności gospodarczej oraz społecznej i kulturalnej;
2. rozpatrywanie sprawozdań rady, zatwierdzanie sprawozdań rocznych i sprawozdań finansowych oraz podejmowanie uchwał co do wniosków członków spółdzielni, rady lub zarządu w tych sprawach i udzielanie absolutorium członkom zarządu;
3. rozpatrywanie wniosków wynikających z przedstawionego protokołu polustracyjnego z działalności spółdzielni oraz podejmowanie uchwał w tym zakresie;
4. podejmowanie uchwał w sprawie podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) lub sposobu pokrycia strat;
5. podejmowanie uchwał w sprawie zbycia nieruchomości, zbycia zakładu lub innej wyodrębnionej jednostki organizacyjnej;
6. podejmowanie uchwał w sprawie przystępowania do innych organizacji gospodarczych oraz występowania z nich;
7. oznaczanie najwyższej sumy zobowiązań, jaką spółdzielnia może zaciągnąć;

¹⁵ Art. 18 par. 2 ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. ze zm.

¹⁶ Art. 18 par. 5 ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. ze zm.

8. podejmowanie uchwał w sprawie połączenia się spółdzielni, podziału spółdzielni oraz likwidacji spółdzielni;
9. rozpatrywanie w postępowaniu wewnątrzspółdzielczym odwołań od uchwał rady;
10. uchwalanie zmian statutu;
11. podejmowanie uchwał w sprawie przystąpienia spółdzielni do związku (lub wystąpienia z niego) oraz upoważnienie zarządu do podejmowania działań w tym zakresie;
12. wybór delegatów na zjazd związku, w którym spółdzielnia jest zrzeszona.

Zwoływanie walnego zgromadzenia należy do wyłącznej kompetencji zarządu spółdzielni. Może on to uczynić z własnej inicjatywy lub na żądanie.¹⁷

Pozostałymi organami spółdzielni są:

- **Rada nadzorcza**, która sprawuje kontrolę i nadzór nad działalnością spółdzielni;¹⁸
Zastrzeżenie dotyczy spółdzielni socjalnych, w których liczba członków spółdzielni jest mniejsza od 15. W takim przypadku nie powołuje się Rady nadzorczej, a prawo kontroli działalności spółdzielni przysługuje każdemu członkowi.¹⁹
- **Zarząd** spółdzielni, który kieruje działalnością spółdzielni oraz reprezentuje ją na zewnątrz.²⁰
W przypadku zarządu jednoosobowego oświadczenia woli w imieniu spółdzielni może składać także dwóch pełnomocników. Jeśli zarząd spółdzielni jest wieloosobowy, prawo reprezentacji przysługuje łącznie dwóm członkom zarządu lub członkowi zarządu z pełnomocnikiem. Członkami zarządu mogą być tylko osoby fizyczne. Nie ma jednak jednoznacznej interpretacji co do tego, czy członkiem zarządu może być osoba niebędąca członkiem spółdzielni. Przez analogię do spółdzielni pracy takie rozwiązania są stosowane, niemniej jednak nie ma jednoznacznej wykładni. Jest powiedziane tylko, że w statucie mogą być różne zastrzeżenia, np. że członek zarządu musi być członkiem spółdzielni albo posiadać określone kwalifikacje.²¹

Na uwagę zasługuje też fakt, że nowelizacja Prawa spółdzielczego z 3 czerwca 2005 r. (Dz.U. 2005.122.1024), która weszła w życie 22 lipca 2005 r., ustanawia pełną odpowiedzialność odszkodowawczą członków zarządu, rady oraz likwidatora za zawinioną szkodę wyrządzoną spółdzielni działaniem lub zaniechaniem sprzecznym z prawem lub postanowieniami statutu.²² Przed nowelizacją odpowiedzialność ta była ograniczona do wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia pobieranego w dacie wyrządzenia szkody.

Inne przydatne akty prawne dla spółdzielni socjalnych

W swej działalności w mniejszym lub większym zakresie spółdzielcy muszą korzystać z różnych uregulowań prawnych. Poniżej kilka przykładowych ustaw i rozporządzeń przydatnych przy prowadzeniu działalności spółdzielni:

- Ustawa z 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 10 grudnia 2003 r. w sprawie wzoru wniosków o zwrot opłacanych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu (Dz.U. z 12 stycznia 2004 r.)
- Ustawa z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jednolity: Dz.U. z 2001 r. nr 17, poz. 209)
- Ustawa z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej²³
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 21 grudnia 2000 r. w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy wniosków o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz sposobu i miejsca ich udostępnienia (Dz.U. nr 118, poz. 1247)
- Ustawa z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. nr 137, poz. 887 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa z 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz.U. nr 142, poz. 702 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa z 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (tekst ujednolicony, stan prawny na 1 stycznia 2006 r.)
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 20 stycznia 2004 r. o Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD)
- Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2002 r. nr 76, poz. 694 ze zm.)
- Ustawa z 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. nr 54, poz. 535 z późn. zm.)
- Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (tekst ujednolicony na podstawie Dz.U. z 2005 r. nr 8, poz. 60, nr 85 poz. 727, nr 86 poz. 732 i nr 143 poz. 1199) w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2006 r.
- Ustawa z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 1974 r. nr 24 poz. 141 z późn. zm.)²⁴
- Ustawa z 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych²⁵

17 Kwestie związane z walnym zgromadzeniem regulują art. 36-42 ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. ze zm.

18 Art. 44 ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. ze zm.

19 art. 7 ust. 2. ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

20 Art. 48 ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. ze zm.

21 A. Stefaniak, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Orzecznictwo, Skorowidz, str. 87 (art. 49 Prawo spółdzielcze).

22 Art. 267 a–267 d Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. ze zm.

23 Opracowano na podstawie: Dz.U. z 2004 r. nr 173, poz. 1807, nr 281, poz. 2777, z 2005 r. nr 33, poz. 289, nr 94, poz. 788, nr 143, poz. 1199, nr 175, poz. 1460, nr 177, poz. 1468, nr 178, poz. 1480, nr 179, poz. 1485, nr 180, poz. 1494, nr 183, poz. 1538.

24 Tekst jednolity opracowano na podstawie: Dz.U. z 1998 r. nr 21, poz. 94, nr 106, poz. 668, nr 113, poz. 717, z 1999 r. nr 99, poz. 1152, z 2000 r. nr 19, poz. 239, nr 43, poz. 489, nr 107, poz. 1127, nr 120, poz. 1268, z 2001 r. nr 11, poz. 84, nr 28, poz. 301, nr 52, poz. 538, nr 99, poz. 1075, nr 111, poz. 1194, nr 123, poz. 1354, nr 128, poz. 1405, nr 154, poz. 1805, z 2002 r. nr 74, poz. 676, nr 135, poz. 1146, nr 196, poz. 1660, nr 199, poz. 1673, nr 200, poz. 1679, z 2003 r. nr 166, poz. 1608, nr 213, poz. 2081 z 2004 r. nr 96, poz. 959, nr 99, poz. 1001, nr 120, poz. 1252, 240, poz. 2407 ; z 2005 r. nr 10, poz. 71, nr 68, poz. 610 Wyrok TK, nr 86, poz. 732 2004 r.: Dz.U. nr 19, poz. 177, nr 96, poz. 959, nr 116, poz. 1207, nr 145, poz. 1537, nr 273, poz. 2703, nr 163, poz. 1362

- Ustawa z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych²⁶

Procedury rejestracyjne

Spółdzielnie socjalne rejestrują się w Krajowym Rejestrze Sądowym w oparciu o ustawowe procedury obowiązujące dla wszystkich spółdzielni²⁷. Informacje dotyczące tych procedur, wymagane druki można znaleźć między innymi na stronach Ministerstwa Sprawiedliwości²⁸. Tu znajduje się także lista Wydziałów Gospodarczych Krajowego Rejestru Sądowego zawierająca adresy, numery telefonów oraz wykaz właściwości dla każdego wydziału. Te informacje na pewno ułatwiają procedurę rejestracji spółdzielni. Sprawę o wpisanie spółdzielni do rejestru rozpoznaje wyłącznie sąd rejonowy (sąd gospodarczy) właściwy dla siedziby spółdzielni, której wpis dotyczy. Spółdzielnie socjalne są zwolnione z opłaty za rejestrację w KRS oraz za ogłoszenie wpisu do KRS w Monitorze Sądowym i Gospodarczym²⁹

Za wpisanie spółdzielni do rejestru odpowiedzialny jest Zarząd.

Dokumenty, które należy złożyć, aby poprawnie zarejestrować spółdzielnię socjalną

1. **Wniosek o rejestrację spółdzielni.** Jest to „Wniosek o rejestrację podmiotu w rejestrze przedsiębiorców SPÓŁDZIELNIA” o numerze KRS–W5.

Do wniosku należy dołączyć druk KRS–WK, który stanowi załącznik do wniosku, a odnosi się do organów podmiotu uprawnionych do reprezentowania organizacji.

Kolejny załącznik do wniosku to druk KRS–WM, określający przedmiot działalności, który musi być zgodny z przedmiotem działalności konkretnej spółdzielni, określonym w przy-

jętym w trakcie walnego zgromadzenia statucie. Załącznik KRS–WH dotyczy sposobu powstania podmiotu.

2. Do wniosku dołącza się również **dokumenty poświadczające, iż każdy z członków założycieli jest uprawniony do zakładania spółdzielni socjalnej.** Na dzień dzisiejszy jeszcze obowiązuje **rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z 26 października 2004 r. w sprawie wzorów dokumentów niezbędnych do założenia spółdzielni socjalnej**³⁰.

Rozporządzenie to ma jedną zasadniczą wadę – prócz tego, że wymaga od chętnych do założenia takiej spółdzielni potwierdzenia zarejestrowania jako osoba bezrobotna (potwierdzenie wydawane jest przez Powiatowy Urząd Pracy) lub jako osoba niepełnosprawna (z Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie), co nie sprawia większych kłopotów, odsyła osoby, które spełniają pozostałe warunki, czyli o których mowa w art. 1 ust.2 pkt 1–4, 6 i 7 ustawy z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym³¹, do Centrum Integracji Społecznej. W praktyce warunki określone w tej ustawie spełniają jedynie osoby, które uczestniczyły w CIS-ach.

Ustawa z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych określa, jakie dokumenty potwierdzają uprawnienia do zakładania spółdzielni socjalnej. Potwierdzenie dla osób bezrobotnych nadal wydaje Powiatowy Urząd Pracy. Osoby niepełnosprawne mają obowiązek przedstawienia orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, natomiast osoby, o których mowa w ustawie o zatrudnieniu socjalnym, mają obowiązek przedstawić zaświadczenie potwierdzające spełnienie przez nie wymaganych warunków. Pozostaje mieć nadzieję, iż nowe rozporządzenie w sprawie wzorów dokumentów w tym ostatnim przypadku pozostawi margines pewnej dowolności wyboru instytucji uprawnionych do wydawania tego rodzaju zaświadczeń. Dopóki nowe rozporządzenie się jednak nie pojawi, a musi się pojawić najpóźniej w ciągu 6 miesięcy od dnia wejścia w życie tej ustawy, moc obowiązującą posiadają dotychczasowe przepisy wykonawcze.

3. **Dokumentacja założycielskiego walnego zgromadzenia spółdzielni socjalnej:**

- statut spółdzielni socjalnej, przyjęty przez członków spółdzielni w trakcie walnego zgromadzenia, poświadczony oryginalnymi podpisami członków-założycieli spółdzielni;
- uchwała walnego zgromadzenia o przyjęciu statutu;

26 Dz.U. z 2000 r. nr 14, poz. 176, nr 22, poz. 270, nr 60, poz. 703, nr 70, poz. 816, nr 104, poz. 1104, nr 117, poz. 1228, nr 122, poz. 1324, z 2001 r. nr 4, poz. 27, nr 8, poz. 64, nr 52, poz. 539, nr 73, poz. 764, nr 74, poz. 784, nr 88, poz. 961, nr 89, poz. 968, nr 102, poz. 1117, nr 106, poz. 1150, nr 110, poz. 1190, nr 125, poz. 1363 i 1370, nr 134, poz. 1509, z 2002 r. nr 19, poz. 199, nr 25, poz. 253, nr 74, poz. 676, nr 78, poz. 715, nr 89, poz. 804, nr 135, poz. 1146, nr 141, poz. 1182, nr 169, poz. 1384, nr 181, poz. 1515, nr 200, poz. 1679, nr 240, poz. 2058, z 2003 r. nr 7, poz. 79, nr 45, poz. 391, nr 65, poz. 595, nr 84, poz. 774, nr 90, poz. 844, nr 96, poz. 874, nr 122, poz. 1143, nr 135, poz. 1268, nr 137, poz. 1302, nr 166, poz. 1608, nr 202, poz. 1956, nr 222, poz. 2201, nr 223, poz. 2217, nr 228, poz. 2255, z 2004 r. nr 29, poz. 257, nr 54, poz. 535, nr 93, poz. 894, nr 99, poz. 1001, nr 109, poz. 1163, nr 116, poz. 1203, 1205 i 1207, nr 120, poz. 1252, nr 123, poz. 1291, nr 151, poz. 1596, nr 162, poz. 1691, nr 210, poz. 2135, nr 263, poz. 2619, nr 281, poz. 2779 i 2781, z 2005 r. nr 25, poz. 202, nr 30, poz. 262, nr 85, poz. 725, nr 86, poz. 732, nr 90, poz. 757, nr 102, poz. 852, nr 143, poz. 1199 i 1202, nr 155, poz. 1298, nr 164, poz. 1365 i 1366, nr 169, poz. 1418 i 1420, nr 177, poz. 1468, nr 179, poz. 1484, nr 180, poz. 1495, nr 183, poz. 1538. Obw. Prez. TK (Dz.U. z 1994 r. nr 126, poz. 626) dot. art. 6 ust. 6. Wykł.TK dot. art. 26 ust. 1 pkt 10 (Dz.U. z 1996 r. nr 42, poz. 188).

27 ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jednolity: Dz.U. z 2001 r. nr 17, poz. 209); rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie szczegółowego sposobu prowadzenia rejestrów wchodzących w skład Krajowego Rejestru Sądowego oraz szczegółowej treści wpisów w tych rejestrach (Dz.U. nr 117, poz. 1237); rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 21 grudnia 2000 r. w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy wniosków o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz sposobu i miejsca ich udostępnienia (Dz.U. nr 118, poz. 1247)

28 <http://www.ms.gov.pl/krs/krs.shtml>

29 Art 6 ust 3 Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 o spółdzielniach socjalnych

30 Dz.U. z 2004 r. nr 240, poz. 2411 i 2412

31 Chodzi np. o bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, osoby uzależnione od alkoholu po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego, osoby uzależnione od narkotyków lub innych środków odurzających po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej, chorych psychicznie w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego, osoby zwalniane z zakładów karnych, mającej trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, którzy podlegają wykluczeniu zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

- lista obecności wraz z adresami członków-założycieli oraz oryginałami podpisów;
- uchwała walnego zgromadzenia o powołaniu spółdzielni;
- uchwała walnego zgromadzenia o powołaniu organów spółdzielni³²;
- protokół założycielskiego walnego zgromadzenia spółdzielni socjalnej.

Procedury rejestracyjne spółdzielni socjalnej nie są skomplikowane. Istnieje pewien znany, stały zestaw dokumentów, które należy złożyć, aby spółdzielnię socjalną zarejestrować. Należy jednak wziąć pod uwagę, iż grupa osób chcących założyć spółdzielnię socjalną jest na tyle specyficzna, że nawet najprostsze procedury mogą stanowić problem.

Sąd przy rejestracji spółdzielni: bada zgodność statutu z obowiązującym prawem, sprawdza, czy wniosek o wpisanie spółdzielni do rejestru odpowiada wymaganiam ustawowym, a więc czy został zgłoszony we właściwym terminie, czy został podpisany przez właściwe osoby i czy jest kompletny (czy zostały dołączone wszystkie wymagane dokumenty). Stwierdzenie braków lub wad nie daje podstawy do natychmiastowej odmowy wpisu. Sąd w takim wypadku powinien żądać uzupełnienia braków lub zmiany zgłoszenia, wyznaczając stosowny termin. Dopiero po upływie tego terminu sąd odmawia wpisu. W świetle tego, co zostało wyżej powiedziane, oczekiwanie na zarejestrowanie w spółdzielni jest związane także z prawidłowym przygotowaniem wniosku.

Czas rejestracji w sądach rejestrowych uległ zdecydowanemu skróceniu, nawet do trzech dni, m.in. ze względu na lepszą znajomość tematu przez urzędników, co wynika z kampanii informacyjnej, promocyjnej, szkoleniowej, realizowanych przez wiele różnych instytucji i organizacji w kraju. Początkowo procedury te trwały wiele miesięcy. Ze względu na doświadczenia udanych przedsięwzięć z zakresu „ekonomii społecznej” dokumenty składane przez spółdzielnie socjalne są w chwili obecnej znacznie lepiej przygotowane niż kiedyś, co oznacza, iż nie wymagają tylu poprawek. Nie jest to jednak reguła i jest jeszcze wiele miejsc, gdzie urzędnicy - począwszy od UP a skończywszy na placówkach ZUS i urzędach skarbowych – nie są przygotowani do rejestracji spółdzielni socjalnych i udzielenia im odpowiedniej informacji. Często się zdarza, że sami zainteresowani muszą o swoich prawach informować niezorientowanych urzędników, powołując się na odpowiednie przepisy i ustawy.

Jeśli chodzi o możliwość przygotowania we własnym zakresie dokumentacji przez osoby zainteresowane założeniem spółdzielni socjalnej, jest to jak najbardziej możliwe.

Istnieją wzory dokumentów, które można zastosować do każdego właściwie założycielskiego walnego zgromadzenia, łącznie z projektami uchwał, protokołu, regulaminów i statutu. Są one dostępne na wielu stronach internetowych spółdzielni czy instytucji wspierających rozwój tej formy gospodarowania³³. Internet oraz informacje prasowe są najczęściej pierwszym źródłem informacji dla przyszłych członków spółdzielni socjalnych. W przypadku statutu istnieje również możliwość bezpłatnej konsultacji jego zapisów z instytucjami spółdzielczymi, takimi jak Związek Lustracyjny Spółdzielni Pracy czy Krajowa Rada Spółdzielcza.

Co ważne, rejestracja w Krajowym Rejestrze Sądowym **nie jest jednoznaczna z rozpoczęciem działalności gospodarczej**. Spółdzielnia nie musi określić we wniosku do KRS terminu, w którym zamierza rozpocząć działalność, ale art. 115 ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. stwierdza, iż „Jeżeli spółdzielnia nie rozpoczęła działalności gospodarczej w ciągu roku od dnia jej zarejestrowania i nie posiada majątku, może ulec wykreśleniu z rejestru na wniosek związku rewizyjnego”. Oznacza to, że spółdzielnia ma rok na podjęcie działalności, a po roku zostaje wykreślona z KRS, co oznacza, iż nie przeprowadza się wobec niej postępowania likwidacyjnego.

Zagadnienia związane z działalnością

W rozumieniu prawa cywilnego spółdzielnia jest osobą prawną, a więc może być podmiotem praw i obowiązków oraz może za pomocą własnych działań nabywać praw i obowiązków, co oznacza, iż spółdzielnia ma zdolność do czynności prawnych.

Spółdzielnie socjalne, tak jak inne spółdzielnie działające w Polsce, funkcjonują jako **przedsiębiorstwa**. Podlegają więc tym samym przepisom, które dotyczą przedsiębiorstw.

Ponieważ spółdzielnia jest osobą prawną, po zarejestrowaniu, a przed rozpoczęciem działalności gospodarczej, musi ona uzyskać statystyczny numer identyfikacyjny w systemie identyfikacji podmiotów gospodarki narodowej – REGON, który uzyskuje we właściwym terytorialnie wojewódzkim urzędzie statystycznym, musi również złożyć wniosek o rejestrację w urzędzie skarbowym właściwym dla adresu siedziby spółdzielni w celu uzyskania numeru identyfikacji podatkowej – NIP.

Spółdzielnia socjalna rozpoczynając działalność musi też rozstrzygnąć, czy opłaca jej się być płatnikiem podatku VAT. Jeżeli ktoś nie jest płatnikiem podatku VAT, nie może rozli-

32 Prawo spółdzielcze umożliwia wybór w trakcie walnego zgromadzenia zarówno rady nadzorczej, jak i zarządu. Zarząd może być jednak wybrany już przez radę nadzorczą. Wybór jednej z opcji zależy od członków spółdzielni, jednak musi on być określony w przyjętym statucie.

33 Np. www.spoldzielnie.org.pl; www.spoldzielnie.org; www.zdzis66nazwa.pl

czać VAT, czyli nie może odpisywać od podatku należnego VAT (który powinien zapłacić), podatku tzw. naliczonego VAT (czyli tego, który jest ukryty w materiałach zużywanych podczas produkowania w jego firmie). Nie być „vatowcem” oznacza się tylko wówczas, gdy zarówno dostawca, jak i odbiorca firmy są zwolnieni z VAT, firma jest detalistą, a jej odbiorcy nie płacą VAT, spółdzielnia produkuje z materiałów zwolnionych z podatku VAT, w wyrobach firmy liczy się tylko myśl i praca, a nie wartość zużytego surowca. W pozostałych przypadkach opłaca się być „vatowcem”³⁴.

Należy również wybrać bank, poprzez który spółdzielnia zamierza prowadzić swoje operacje finansowe, oraz przeprowadzić wszystkie prace niezbędne do uruchomienia konta bankowego. Założenie konta w banku jest niezbędne przy procedurze załatwiania formalności rejestracyjnych w urzędach. Założenie rachunku bankowego jest bowiem dla przedsiębiorców obowiązkowe.

Każdy podmiot gospodarczy zatrudniający pracowników, a więc i spółdzielnia, zobowiązany jest do zarejestrowania w oddziale Zakładu Ubezpieczeń Społecznych³⁵ właściwym dla adresu swojej siedziby w ciągu 7 dni od dnia zatrudnienia pracowników, a także powinien być zgłoszony w Państwowej Inspekcji Pracy oraz Terenowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej (Sanepid)³⁶.

Aspekt społeczny w działalności

Aspekt społeczny działania spółdzielni socjalnych wynika przede wszystkim z samej definicji spółdzielczości, ponieważ **spółdzielnia jest stowarzyszeniem ludzi, a nie kapitału**. Z tego właśnie powodu spółdzielnie, pomimo tego, że są przedsiębiorstwami, należą do sektora **ekonomii społecznej**, ponieważ zysk w tych przedsiębiorstwach nie jest

celem samym w sobie, jest instrumentem, który ma służyć osiągnięciu celu wyższego, czyli społecznego.

Różnorodność kultur i uregulowań prawnych w poszczególnych państwach świata powoduje, że rozwój ruchu spółdzielczego przybiera różnorakie formy i struktury. W niektórych krajach istnieją osobne ustawy o spółdzielniach (tak, jak w Polsce), w innych przepisy dotyczące spółdzielni są wpisane w inne ustawy, a w niektórych nie ma takich uregulowań w ogóle. Istotne jest jednak to, że dla całego międzynarodowego ruchu spółdzielczego wspólne są wartości i zasady. Są one określone w Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości³⁷, która mówi, że:

- „spółdzielnia jest autonomicznym zrzeszeniem osób, które zjednoczyły się dobrowolnie w celu zaspokojenia swoich wspólnych aspiracji i potrzeb ekonomicznych, społecznych i kulturalnych poprzez współposiadane i demokratycznie kontrolowane przedsiębiorstwo;
- spółdzielnie opierają swoją działalność na wartościach samopomocy, samo-odpowiedzialności, demokracji, sprawiedliwości i solidarności. Zgodnie z tradycjami założycieli ruchu spółdzielczego członkowie spółdzielni wyznają wartości etyczne uczciwości, otwartości, odpowiedzialności społecznej i troski o innych”.

Międzynarodowy Związek Spółdzielczy³⁸ wypracował i przyjął również międzynarodowe zasady spółdzielcze, które stanowią wytyczne, za pomocą których spółdzielnie wprowadzają swoje wartości w praktykę. Brzmiały one następująco:

1. Pierwsza zasada: dobrowolnego i otwartego członkostwa
Spółdzielnie są organizacjami dobrowolnymi, otwartymi dla wszystkich osób, które są zdolne do korzystania z ich usług oraz gotowe są ponosić związaną z członkostwem odpowiedzialność, bez jakiegokolwiek dyskryminacji z powodu różnicy płci, społecznej, rasowej, politycznej czy religijnej.
2. Druga zasada: demokratycznej kontroli członkowskiej
Spółdzielnie są demokratycznymi organizacjami kontrolowanymi przez swoich członków, którzy aktywnie uczestniczą w określaniu swojej polityki i podejmowaniu decyzji. Mężczyźni i kobiety pełniący funkcje przedstawicielskie z wyboru są odpowiedzialni wobec członków. W spółdzielniach szczebla podstawowego członkowie mają równe prawa głosu (jeden członek – jeden głos³⁹), zaś spółdzielnie innych szczebli również zorganizowane są w sposób demokratyczny.

34 Spółdzielnia składa VAT-R, zgłoszenie rejestracyjne w zakresie podatku od towarów i usług, jeżeli chce rozliczać VAT (ang.: Value Added Tax – podatek od wartości dodanej) od pierwszej sprzedaży. Zgłoszenie to należy złożyć przed dniem wykonania pierwszej czynności podlegającej opodatkowaniu. Rejestracja VAT-R kosztować Cię będzie 152 zł.

35 Podstawa prawna: art. 6 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. nr 137, poz. 887 z późniejszymi zmianami). Formularze potrzebne w ubezpieczeniach społecznych i zdrowotnych:

ZUS ZUA – zgłoszenie do ubezpieczeń/zgłoszenie zmiany danych osoby ubezpieczonej
ZUS ZZA – zgłoszenie do ubezpieczenia zdrowotnego/zgłoszenie zmiany danych
ZUS ZIUA – zgłoszenie zmiany danych osoby ubezpieczonej
ZUS ZCNA – zgłoszenie danych o członkach rodziny, których adres zamieszkania nie jest zgodny z adresem zamieszkania ubezpieczonego, dla celów ubezpieczenia zdrowotnego
ZUS ZCZA – zgłoszenie danych o członkach rodziny, których adres zamieszkania jest zgodny z adresem zamieszkania ubezpieczonego, dla celów ubezpieczenia zdrowotnego
ZUS ZWUA – wyrejestrowanie z ubezpieczeń/kontynuowanie ubezpieczeń
ZUS ZPA – zgłoszenie/zmiana danych płatnika – osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej
ZUS ZFA – zgłoszenie/zmiana danych płatnika składek – osoby fizycznej
ZUS ZIPA – zgłoszenie zmiany danych identyfikacji płatnika składek
ZUS ZWPA – wyrejestrowanie płatnika składek
ZUS ZBA – informacja o numerach rachunków bankowych płatnika składek
ZUS ZAA – adresy prowadzenia działalności gospodarczej
ZUS RCA – raport imienny dla płatników uprawnionych do wypłaty świadczeń z ubezpieczenia chorobowego
ZUS RZA – raport imienny o należnych składkach na ubezpieczenie zdrowotne
ZUS RSA – raport imienny o wypłaconych świadczeniach i przerwach w opłacaniu składek
ZUS DRA – deklaracja rozliczeniowa
ZUS RMUA – raport miesięczny dla osoby ubezpieczonej

36 Przy prowadzeniu niektórych form działalności uzyskanie pozwoleń z sanepidu jest konieczne – np. przed uruchomieniem placówki gastronomicznej.

37 Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości została przyjęta przez Jubileuszowy Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchesterze, w dniach 20–22 września 1995 r.

38 Międzynarodowy Związek Spółdzielczy jest niezależną, pozarządową organizacją, która zrzesza, reprezentuje i służy spółdzielczości na całym świecie. Powstała w 1895 r. i w chwili obecnej posiada 222 organizacje członkowskie z 91 krajów świata, które aktywne są we wszystkich sektorach gospodarczych (<http://www.ica.coop>)

39 Zasada „jeden członek – jeden głos” jest praktycznym potwierdzeniem tezy, iż spółdzielnie są zrzeszeniami osób, a nie kapitału, gdyż w trakcie walnego zgromadzenia każdy członek spółdzielni posiada jeden głos, niezależnie od ilości posiadanych udziałów.

3. Trzecia zasada: ekonomicznego uczestnictwa członków
Członkowie uczestniczą w sposób sprawiedliwy w tworzeniu kapitału swojej spółdzielni i demokratycznie go kontrolują. Co najmniej część tego kapitału jest zazwyczaj wspólną własnością spółdzielni. Jeżeli członkowie otrzymują jakąś rekompensatę od kapitału wniesionego jako warunek członkostwa, jest ona zazwyczaj ograniczona. Członkowie przeznaczają nadwyżki na jeden lub wszystkie spośród następujących celów: na rozwój swojej spółdzielni, jest to możliwe przez tworzenie funduszu rezerwowego, z którego przynajmniej część powinna być niepodzielna; na korzyści dla członków spółdzielni proporcjonalnie do ich transakcji ze spółdzielnią; na wspieranie innych dziedzin działalności zaaprobowanych przez członków.
4. Czwarta zasada: autonomii i niezależności
Spółdzielnie są autonomicznymi organizacjami wzajemnej pomocy kontrolowanymi przez swoich członków. Jeżeli zawierają porozumienia z innymi organizacjami, włączając w to rządy, lub pozyskują swój kapitał z zewnętrznych źródeł, to czynią to tylko na warunkach zapewniających demokratyczną kontrolę przez swoich członków oraz zachowanie swojej spółdzielczej autonomii.
5. Piąta zasada: kształcenia, szkolenia i informacji
Spółdzielnie zapewniają możliwość kształcenia i szkolenia swoim członkom, osobom pełniącym funkcje przedstawicielskie z wyboru, menedżerom i pracownikom tak, aby mogli oni efektywnie przyczynić się do rozwoju swoich spółdzielni. Informują one ogół społeczeństwa, a zwłaszcza młodzież i osoby kształtujące opinię społeczną, o istocie spółdzielczości i korzyściach z nią związanych.
6. Szósta zasada: współpracy między spółdzielniami
Spółdzielnie w najbardziej efektywny sposób służą swoim członkom i umacniają ruch spółdzielczy poprzez współpracę w ramach struktur lokalnych, krajowych, regionalnych i międzynarodowych.
7. Siódma zasada: troski o społeczność lokalną
Spółdzielnie pracują na rzecz właściwego rozwoju społeczności lokalnych, w których działają, poprzez prowadzenie polityki zarobkowej.

Zasady te mają swoje odzwierciedlenie w ustawie Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r.

Oprócz podstawowych cech spółdzielni jako przedsiębiorstwa z misją społeczną, spółdzielnie socjalne w sposób szczególny stanowią element polityki społecznej. Ma to również swoje odzwierciedlenie w przepisach ustawy.

Ustawa z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych znacznie rozszerza **społeczny aspekt spółdzielni**

socjalnej i w sposób bardzo jednoznaczny czyni ją elementem polityki społecznej.

Artykuł 2 tej ustawy stwierdza, iż **„Przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków”**.

Art. 2. ust. 2:

„Spółdzielnia socjalna działa na rzecz:

1. społecznej reintegracji jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu,
2. zawodowej reintegracji jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy

- a działania te nie są wykonywane w ramach prowadzonej przez spółdzielnię socjalną działalności gospodarczej.”

Dochody spółdzielni socjalnej wydatkowane w roku podatkowym na wyżej wymienione cele, w części nie zaliczonej do kosztów uzyskania przychodów, zwolnione są z podatku.⁴⁰

Art. 2. ust. 3:

„Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie⁴¹”.

Ustawa stwierdza również, że „statutowa działalność spółdzielni socjalnej w części obejmującej działalność w zakresie społecznej i zawodowej reintegracji”, jak również działalność społeczna i oświatowo-kulturalna na rzecz swoich członków

40 Zmiana ta została wprowadzona ustawą z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, która wprowadziła zmianę do ustawy z 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2000 r. nr. 54, poz. 654, z późn. zm.)

41 Art. 4. ust. 1. ustawy z 24 kwietnia 2003 r. określa, sferę zadań publicznych, do której należą zadania w zakresie: 1) pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób; 1a) zapewnienia zorganizowanej opieki byłym żołnierzom zawodowym, którzy uzyskali uprawnienia do emerytury wojskowej lub wojskowej renty inwalidzkiej, inwalidom wojennym i wojskowym kombatanom; 2) działalności charytatywnej; 3) podtrzymywania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; 4) działalności na rzecz mniejszości narodowych; 5) ochrony i promocji zdrowia; 6) działania na rzecz osób niepełnosprawnych; 7) promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy; 8) upowszechniania i ochrony praw kobiet oraz działalności na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn; 9) działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości; 10) działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; 11) nauki, edukacji, oświaty i wychowania; 12) krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży; 13) kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji; 14) upowszechniania kultury fizycznej i sportu; 15) ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego; 16) porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz przeciwdziałania patologiom społecznym; 17) upowszechniania wiedzy i umiejętności na rzecz obronności państwa; 18) upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji; 19) ratownictwa i ochrony ludności; 20) pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą; 21) upowszechniania i ochrony praw konsumentów; 22) działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami; 23) promocji i organizacji wolontariatu; 24) działalności wspomagającej technicznie, szkoleniowo, informacyjnie lub finansowo organizacje pozarządowe.

oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczna w sferze zadań publicznych, **nie jest działalnością gospodarczą** w rozumieniu przepisów ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁴² i może być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna.⁴³ Prowadzenie jednak statutowej działalności odpłatnej wymaga rachunkowego wyodrębnienia tych form działalności w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów, wyników, z uwzględnieniem przepisów o rachunkowości⁴⁴.

W przypadku prowadzenia przez spółdzielnię statutowej działalności odpłatnej stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.⁴⁵

Aspekt ekonomiczny i prawny w działalności spółdzielni

Zasady gospodarki spółdzielni zostały określone w Dziale VII prawa spółdzielczego, w art. od 67 do 90. Działalność gospodarcza spółdzielni jest prowadzona w dobrze rozumianym interesie jej członków, na zasadach rachunku ekonomicznego.

Spółdzielnia odpowiada za swoje zobowiązania całym majątkiem.

Członek spółdzielni nie odpowiada za zobowiązania spółdzielni wobec jej wierzycieli, a uczestniczy jedynie w pokrywaniu strat spółdzielni do wysokości zadeklarowanych udziałów (art. 19 par. 2 i 3 Prawa spółdzielczego).

W spółdzielni (inaczej niż w spółce handlowej) osiągnięcie zysku w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej nie jest celem samym w sobie, a jedynie środkiem do realizacji innych celów, w tym związanych z poprawą bytu członków i ich rodzin.⁴⁶

Działalność gospodarczą spółdzielnia musi prowadzić w sposób określony w ustawie o swobodzie działalności go-

spodarczej⁴⁷, spełniając warunki związane z ochroną życia i zdrowia ludzkiego, przepisów budowlanych, sanitarnych, przeciwpożarowych i ochrony środowiska.

Spółdzielnia prowadzi ewidencję księgową w oparciu o księgi handlowe na podstawie ustawy z 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2002 nr 76, poz. 694 ze zm). Mniejsze spółdzielnie socjalne praktykują korzystanie z usług biur rachunkowych do obsługi księgowej swojej działalności.

Rachunkowość firmy obejmuje: przyjęte zasady (politykę) rachunkowości, prowadzenie, na podstawie dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych, ujmujących zapisy zdarzeń w porządku chronologicznym i systematycznym, okresowe ustalanie lub sprawdzanie drogą inwentaryzacji rzeczywistego stanu aktywów i pasywów, wycenę aktywów i pasywów oraz ustalanie wyniku finansowego, sporządzanie sprawozdań finansowych, gromadzenie i przechowywanie dowodów księgowych oraz pozostałej dokumentacji przewidzianej ustawą, poddanie badaniu i ogłoszenie sprawozdań finansowych w przypadkach przewidzianych ustawą.

Zgodnie z art. 10 ust. ustawy o spółdzielniach socjalnych nadwyżka bilansowa nie podlega podziałowi między członków i ma zostać przeznaczona zgodnie z postanowieniami tego art. na zwiększenie funduszu zasobowego, działalność reintegracyjną, społeczną i oświatowo kulturalną oraz fundusz inwestycyjny⁴⁸.

W myśl art. 91 par. 1 Prawa spółdzielczego każda spółdzielnia obowiązana jest przynajmniej raz na trzy lata, a w okresie pozostawania w stanie likwidacji corocznie, poddać się lustracyjnemu badaniu legalności, gospodarności i rzetelności całości jej działania. Lustracja obejmuje okres od poprzedniej lustracji.

W myśl art. 91 par. 2 Prawa spółdzielczego celem lustracji jest:

1. sprawdzenie przestrzegania przez spółdzielnię przepisów prawa i postanowień statutu;
2. zbadanie przestrzegania przez spółdzielnię prowadzenia przez nią działalności w interesie ogółu członków;
3. kontrola gospodarności, celowości i rzetelności realizacji przez spółdzielnię jej celów ekonomicznych, socjalnych oraz kulturalnych;
4. wskazywanie członkom na nieprawidłowości w działalności organów spółdzielni;
5. udzielanie organizacyjnej i instruktażowej pomocy w usuwaniu stwierdzonych nieprawidłowości oraz w usprawnieniu działalności spółdzielni.

42 Dz.U. nr 173, poz. 1807, z późn. zm.

43 Art. 8 ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

44 Art. 9 ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

45 Ustawa z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w art. 8. stwierdza, iż „Działalnością odpłatną pożytku publicznego jest działalność w zakresie wykonywania zadań należących do sfery zadań publicznych, w ramach realizacji przez organizację pozarządową (...) celów statutowych, za którą pobiera wynagrodzenie. Działalnością odpłatną pożytku publicznego jest również sprzedaż towarów lub usług wytworzonych lub świadczonych przez osoby bezpośrednio korzystające z działalności pożytku publicznego, w szczególności w zakresie rehabilitacji oraz przystosowania do pracy zawodowej osób niepełnosprawnych, a także sprzedaż przedmiotów darowizny na cele prowadzenia działalności pożytku publicznego”. Dochód z działalności odpłatnej pożytku publicznego służy wyłącznie realizacji zadań należących do sfery działań publicznych lub celów statutowych”.

46 Art. 67 ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. ze zm.

47 Ustawa z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U.04.173.1807).

48 Ustawa z 27 kwietnia 2006 r. O spółdzielniach socjalnych art. 10 -podział nadwyżki: nie mniej niż 40% fundusz zasobowy, nie mniej niż 40% cele określone art. 2 ust 2 i 3 ustawy oraz pozostała część fundusz inwestycyjny.

Na zakończenie rozważań dotyczących kwestii gospodarczo-prawnych należy zwrócić uwagę na uregulowania dotyczące likwidacji. W przypadku likwidacji spółdzielni socjalnej jej majątek pochodzący ze środków publicznych po zakończeniu postępowania likwidacyjnego, zostaje przekazany na Fundusz Pracy (art. 19 ustawy o spółdzielniach socjalnych).

W przypadku spółdzielni socjalnych w odniesieniu do majątku spółdzielni pochodzącego ze środków publicznych nie będzie miał zastosowania art. 124 par. 5, 5 a i 6 Prawa spółdzielczego.

Współpraca z administracją, uwarunkowania formalno-prawne

Przyszli członkowie spółdzielni socjalnych zamierzający samodzielnie rozpocząć działalność spotykają się z takimi samymi trudnościami, jak każdy kandydat na przedsiębiorcę. Ponadto muszą wykazać dużą determinację do podjęcia działalności w tej formie, ponieważ znajomość przepisów prawa przez urzędników jest czasem bardzo słaba, a przy tym brak przepisów wykonawczych sprawia, że urzędnicy boją się interpretować przepisy samodzielnie i bardzo często zasłaniają się brakiem środków, gdy potencjalni beneficjenci pytają o pieniądze, ponieważ chcą założyć spółdzielnię.

Kontakty na styku urząd – spółdzielnia są bardzo różne. Bywają i takie samorządy, przychylnie nastawione do inicjatywy tworzenia spółdzielni socjalnych, które oferują różnego rodzaju pomoc – np. udostępnienie lokalu czy zlecenie prac porządkowych na rzecz miasta. Dużą barierą przy zakładaniu spółdzielni socjalnych jest brak kapitału. Wszyscy liczą na pozyskanie środków z urzędu pracy, jednak już na wstępie pojawiają się problemy z poręczeniem. Przepisy są na tyle restrykcyjne, a procedura tak zawiła, że uzyskanie środków z tego źródła trwa czasem bardzo długo. Grant udzielany jest osobie, a jednak staje się niejako własnością wszystkich (spółdzielni). Osoba poręczająca niechętnie zgadza się na dokonanie poręczenia za całą spółdzielnię. Osoby zakładające spółdzielnię są ponadto zazwyczaj w złej sytuacji finansowej, więc nie dają rady sprostać wymaganiom, jakie są im stawiane.

W o wiele korzystniejszej sytuacji są osoby zakładające spółdzielnię po przejściu przeszkolenia w Centrum Integracji Społecznej lub przy pomocy jakiejś organizacji pozarządowej. Jest im o wiele łatwiej dotrzeć do przepisów, uzyskać fachową pomoc i radę, a czasem nawet wsparcie materialne (najczęściej w formie rzeczowej: lokal, komputer, wyposażenie biura). Z obserwacji istniejących już spółdzielni socjalnych wynika, że konieczne jest utworzenie ośrodków

dających wsparcie merytoryczne i doradcze tym podmiotom o zasięgu ogólnopolskim, aby we współpracy z administracją i władzami lokalnymi umiały skutecznie udzielać pomocy tym spółdzielniom.

Spółdzielnie socjalne są jednym z kluczowych podmiotów ekonomii społecznej.

Przychylna polityka rządu wobec ekonomii społecznej jest podstawą jej rozwoju. W ostatnich latach Sejm przyjął trzy ustawy dotyczące szeroko rozumianej ekonomii społecznej, tj. ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (z 24 kwietnia 2003 r.), ustawę o zatrudnieniu socjalnym (z 13 czerwca 2003 r.) oraz ustawę dotyczącą spółdzielni socjalnych (z 27 kwietnia 2006 r.). Ustawy te pozwalają przedsiębiorstwom z zakresu ekonomii społecznej zaistnieć jako podmioty prawne, a ponadto zidentyfikowały ich rolę jako partnerów administracji publicznej w działaniach na rzecz osób marginalizowanych społecznie oraz na rzecz rozwoju gospodarki lokalnej.

Na mocy ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie samorządy terytorialne mają obowiązek współpracy z organizacjami pozarządowymi i są zachęcane do konsultowania z nimi spraw dotyczących polityki społecznej, zarówno lokalnej, jak i państwowej. Z kolei ustawa o zatrudnieniu socjalnym wskazuje organizacje pozarządowe wraz z jednostkami administracji publicznej, jako liderów w dostarczaniu kompleksowego wsparcia dla osób wykluczonych społecznie.

pozytywna postawa rządu wobec ekonomii społecznej znalazła potwierdzenie w Narodowym Planie Rozwoju na lata 2007-2013, w którym ekonomia społeczna pojawia się kilkakrotnie jako skuteczny instrument w zwalczaniu ubóstwa i marginalizacji społecznej. W trakcie prac nad NPR rząd konsultował ten dokument z partnerami społecznymi, w tym z przedsiębiorstwami społecznymi i organizacjami pozarządowymi.

Zatrudnienie, beneficjenci

Spółdzielnie socjalne działają na tych samych zasadach, co spółdzielnie pracy, w związku z tym ich podstawową ideą jest zapewnienie zatrudnienia członkom spółdzielni, a przez to zaspokojenie ich potrzeb społecznych i bytowych. Spółdzielnia socjalna, tak jak i spółdzielnia pracy, mają obowiązek pozostawania ze swymi członkami w stosunku pracy nawiązanym przez spółdzielczą umowę o pracę. Rozwiązanie takiej umowy jest niedopuszczalne w czasie trwania członkostwa, poza przypadkami ściśle określonymi w ustawie. Statut może jednak przewidywać zatrudnienie wszystkich lub niektórych członków nie na podstawie spół-

dzielczej umowy o pracę, lecz na podstawie umowy o pracę nakładczą, umowy zlecenia lub umowy o dzieło, jeżeli jest to uzasadnione rodzajem działalności spółdzielni. Spółdzielnia ma wówczas obowiązek równomiernie rozdzielać pracę. Członek ma prawo do zatrudnienia stosownie do swoich kwalifikacji zawodowych i osobistych oraz aktualnych możliwości gospodarczych spółdzielni.

Zatrudnienie wspierane

Zgodnie z art. 16. ustawy o zatrudnieniu socjalnym po zakończeniu uczestnictwa w zajęciach w Centrum Integracji Społecznej, a w uzasadnionych przypadkach także przed jego zakończeniem, na wniosek kierownika Centrum, pracownika socjalnego i uczestnika – lub po uczestnictwie w klubie integracji społecznej na wniosek pracownika socjalnego lub uczestnika – uczestnicy mogą podjąć wspólną działalność gospodarczą w formie spółdzielni socjalnej, na zasadach określonych w ustawie z 27 kwietnia 2006 o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. 94 poz 651). Ustawa o spółdzielniach socjalnych a dnia 27 kwietnia 2006 r. rozszerzyła możliwość podejmowania zatrudnienia wspieranego również na wszystkich pełnoprawnych członków spółdzielni socjalnej.

W przypadku podjęcia przez uczestników CIS działalności w formie spółdzielni socjalnej, przysługują im (omawiane w poprzednim dziale) uprawnienia, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Ponadto koszty pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa w podjęciu działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej mogą być dofinansowane ze środków Funduszu Pracy do wysokości 80% udokumentowanych kosztów pomocy prawnej, konsultacji lub doradztwa, w wysokości nieprzekraczającej jednak przeciętnego wynagrodzenia.

W przypadku podjęcia działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej w stosunku do osób zatrudnionych na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, będących uprzednio uczestnikami Centrum Integracji Społecznej, a obecnie wszystkich członków spółdzielni socjalnej, część wynagrodzenia odpowiadająca składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadająca składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym dla siedziby spółdzielni a spółdzielnią, może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy przez okres 12 miesięcy od dnia zatrudnienia.

Zwrotu opłaconych składek dokonuje starosta w okresach kwartalnych na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni, w terminie 30 dni od dnia jego złożenia.

Wzór wniosku o zwrot składek oraz tryb ich zwrotu określa rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 10 grudnia 2003 r. w sprawie wzoru wniosku o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu (Dz.U. 2004.3.18).

Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia do wniosku o zwrot składek należy dołączyć kserokopie dokumentów potwierdzających opłacenie składek, w szczególności komplet kopii deklaracji rozliczeniowych i przelewów składek na ubezpieczenia społeczne oraz kopii imiennych raportów miesięcznych o należnych składkach i wypłaconych świadczeniach (ZUS, RCA) za osoby, których dotyczy wniosek.

Ponieważ spółdzielnie socjalne są przedsiębiorstwami od niedawna działającymi na rynku, nie wykształciła się jeszcze praktyka korzystania z różnych możliwości uzyskania wsparcia przy zatrudnieniu. Spółdzielnie socjalne będąc przedsiębiorcami mogą starać się o możliwość zatrudniania pracowników w ramach prac interwencyjnych⁴⁹, robót publicznych i w związku z tym korzystać z refundacji kosztów zatrudnienia pracowników w wymiarze określonym odpowiednimi przepisami⁵⁰.

Zatrudnienie pracowników jest zdecydowanie największym problemem nowo powstających spółdzielni socjalnych. Związane z nim koszty, zarówno dla pracodawcy, jak i dla pracownika, są bardzo wysokie i stanowią problem nawet dla dobrze prosperującego przedsiębiorcy. Spółdzielnię socjalną zakłada co najmniej pięć osób i „teoretycznie” wszystkie one powinny zostać zatrudnione w spółdzielni od początku rozpoczęcia przez nią działalności gospodarczej. W praktyce nie jest to jednak możliwe, ponieważ rozpoczynającej działalność spółdzielni nie stać na poniesienie kosztów zatrudnienia czasem nawet jednej tylko osoby, nie mówiąc już o pięciu.

Potrzebne są więc absolutnie rozwiązania prawne, które przez pierwszy okres działalności spółdzielni socjalnej będą pomagały jej rozwiązać ten problem lub wręcz przejmą obciążenia związane z zatrudnianiem pracowników. Tym bardziej, że środki z Funduszu Pracy, które przysługują bezrobotnym na rozpoczęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej, nie mogą być na ten cel przeznaczone.

49 Starosta zwraca pracodawcy, który zatrudnił w ramach prac interwencyjnych co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy na okres do 6 miesięcy skierowanych bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, część kosztów poniesionych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenia społeczne skierowanych bezrobotnych w wysokości uprzednio uzgodnionej, nieprzekraczającej jednak kwoty połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę i składek na ubezpieczenia społeczne od refundowanego wynagrodzenia za każdą osobę bezrobotną.

50 Szczegółowy tryb organizowania prac interwencyjnych i robót publicznych określa rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z 13 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowego sposobu i trybu organizowania prac interwencyjnych i robót publicznych oraz jednorazowej refundacji kosztów z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne (Dz.U. 2004.161.1683).

Spółdzielnie socjalne z różnym skutkiem starają się o pozyskanie środków ze wszystkich możliwych źródeł.

W chwili obecnej nie ma jeszcze uregulowanego i stałego źródła uzyskiwania pomocy, zarówno prawnej i organizacyjnej, jak i finansowej. Pomoc taką świadczą organizacje spółdzielcze, np. Agencja Rozwoju Spółdzielczości ZLSP w Krakowie lub inne jednostki Związku Lustracyjnego Spółdzielni Pracy. Powoli zaczynają się w ten proces włączać również inne organizacje spółdzielcze, łącznie z Krajową Radą Spółdzielczą.

W regionie warmińsko-mazurskim działa Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Spółdzielczości i Przedsiębiorczości Lokalnej WAMACCOOP, które brało udział w powstaniu kilku spółdzielni, również poza regionem, i aktywnie włącza się w proces tworzenia sprzyjających warunków dla tworzenia przedsiębiorstw spółdzielczych.

Spółdzielczością socjalną zaczęły zajmować się również organizacje pozarządowe działające na rzecz grup osób potencjalnie zainteresowanych stworzeniem spółdzielni, bezrobotnymi, osobami marginalizowanymi ze względu na niepełnosprawność czy z innych powodów.

Nie ma jednak w chwili obecnej systemu wsparcia takich inicjatyw. również wsparcie finansowe jest bardzo ograniczone.

Za takie wsparcie można by uznać właściwie jedynie projekt „Regionalnych Funduszy Ekonomii Społecznej”, finansowany ze środków Ministerstwa Polityki Społecznej, który rozpoczął się pod koniec 2004 r., a jego faktyczna realizacja nastąpiła w roku 2005. Regionalne Fundusze Ekonomii Społecznej funkcjonowały we wszystkich województwach, a realizowane były w sumie przez 5 instytucji. W ramach RFES udzielano grantów organizacjom pozarządowym, do 7 tys. zł. na promocję spółdzielczości socjalnej, jak również spółdzielniom socjalnym i grupom osób chcących założyć spółdzielnię socjalną – do 15 tys. na rozpoczęcie działalności. Projekt ten zrealizowany został w okresie, kiedy przepisy dotyczące spółdzielni socjalnych były jeszcze bardzo ograniczone, a procedury ich wdrażania niejasne zarówno dla urzędników, jak i dla członków spółdzielni.

Szansą wsparcia organizacyjnego i finansowego dla spółdzielni socjalnych stała się Inicjatywa Wspólnotowa EQUAL. Kilka partnerstw w ramach Tematu D, czyli Ekonomii Społecznej, przyjęło za cel stworzenie w ramach swoich projektów spółdzielni socjalnych, złożonych z konkretnych grup, na przykład osób niepełnosprawnych, imigrantów lub po prostu osób bezrobotnych, jednak projekty finansowane w ramach IW EQUAL trudno zaliczyć do systemu wsparcia spółdzielni socjalnych w Polsce. Niewątpliwie przyczynią się one jednak do poszerzenia rozmiarów tego sektora.

Środki z Funduszu Pracy dla spółdzielni socjalnych

Zgodnie z art. 46 ust. 1 pkt. 2 ustawy z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. 2004.99.1001) starosta może ze środków Funduszu Pracy przyznać bezrobotnemu jednorazowo środki na podjęcie działalności gospodarczej, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związane z podjęciem tej działalności, w wysokości określonej w umowie, nie wyższej jednak niż 5-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia, a w przypadku gdy działalność jest podejmowana na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych, wysokość przyznanych bezrobotnemu środków nie może przekraczać 3-krotnego przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka założyciela spółdzielni oraz 2-krotnego przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka przystępującego do spółdzielni socjalnej po jej założeniu.

Przy czym osoba, która otrzymała z Funduszu Pracy jednorazowo środki na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej, jest obowiązana dokonać zwrotu otrzymanych środków wraz z odsetkami, jeżeli była członkiem spółdzielni socjalnej przez okres krótszy niż 12 miesięcy albo naruszone zostały inne warunki umowy dotyczące przyznania tych środków.⁵¹

Szczegółowe warunki i tryb przyznawania środków na podjęcie działalności gospodarczej określa rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 21 listopada 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu dokonywania refundacji ze środków Funduszu Pracy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego, przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej oraz form zabezpieczenia zwrotu otrzymanych środków (Dz.U. 2005.236.2002).

Na podstawie par. 5 powyższego rozporządzenia bezrobotny zamierzający podjąć działalność gospodarczą może złożyć do starosty właściwego ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu, albo ze względu na miejsce prowadzenia działalności, wniosek o przyznanie ze środków Funduszu Pracy jednorazowo środków na jej podjęcie, w tym kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa dotyczących tej działalności.

Wniosek o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej powinien określać:

1. kwotę wnioskowanych środków;
2. rodzaj działalności gospodarczej, którą bezrobotny zamierza podjąć;

⁵¹ Art. 46 pkt. 2 ustawy z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

3. kalkulację kosztów związanych z podjęciem działalności, jakie zostaną poniesione do dnia poprzedzającego dzień jej rozpoczęcia, źródła ich finansowania oraz wskazanie działań podjętych na rzecz rozpoczęcia działalności, dotyczących w szczególności pozyskania lokalu, uzyskania niezbędnych pozwoleń oraz odbycia szkoleń;
4. szczegółową specyfikację wydatków przeznaczanych w szczególności na zakup środków trwałych, materiałów, towarów, pozyskanie lokalu, opłatę wpisowego lub wkładu do spółdzielni socjalnej oraz harmonogram wydatków w ramach wnioskowanych środków;
5. proponowaną formę zabezpieczenia zwrotu środków;
6. przewidywane efekty ekonomiczne prowadzenia działalności gospodarczej.

Przy czym bezrobotny zamierzający przystąpić do istniejącej spółdzielni socjalnej składa wniosek zawierający jedynie informacje, o których mowa w pkt 1, 4 i 5.

Do wniosku o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej bezrobotny powinien dołączyć oświadczenia o:

1. korzystaniu lub niekorzystaniu, w okresie 5 lat poprzedzających dzień złożenia wniosku, ze środków Funduszu Pracy lub innych funduszy publicznych na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej;
2. spełnianiu określonych w rozporządzeniu warunków do otrzymania środków na podjęcie działalności gospodarczej lub przystąpienia do istniejącej spółdzielni socjalnej;
3. nieprowadzeniu działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku;
4. wykorzystaniu przyznanych środków zgodnie z przeznaczeniem;
5. niepodejmowaniu zatrudnienia w okresie 12 miesięcy po dniu rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej;
6. niekaralności w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w rozumieniu ustawy z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny;
7. niezłożeniu wniosku o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej lub wniosku o przystąpieniu do spółdzielni socjalnej do innego starosty.

Bezrobotny zamierzający przystąpić do istniejącej spółdzielni socjalnej nie składa oświadczenia o niepodejmowaniu zatrudnienia w okresie 12 miesięcy po dniu rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej, musi natomiast dołączyć do wniosku pisemną informację tej spółdzielni o:

1. przyjęciu bezrobotnego do spółdzielni socjalnej jako członka, po wniesieniu wpłaty w wysokości określonej w informacji oraz spełnieniu innych warunków określonych w tej informacji;
2. niezaleganiu przez spółdzielnię socjalną w dniu wydania informacji z opłacaniem w terminie składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz

Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, innych danin publicznych oraz nieposiadaniu nieuregulowanych w terminie zobowiązań cywilnoprawnych.

Zgodnie z par. 6 omawianego rozporządzenia wniosek o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej może być przez starostę uwzględniony w przypadku spełnienia przez bezrobotnego następujących warunków:

1. w okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku nie odmówił bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniego zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, szkolenia, stażu, przygotowania zawodowego w miejscu pracy, wykonywania prac społecznie użytecznych, prac interwencyjnych lub robót publicznych;
2. nie otrzymał w okresie 5 lat poprzedzających złożenie wniosku pożyczki z Funduszu Pracy lub z innych funduszy publicznych środków na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej;
3. nie otrzymał dotychczas z Funduszu Pracy bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej;
4. spełnia warunki, o których mowa w par. 1 ust. 3 i 5 rozporządzenia (przepisów rozporządzenia nie stosuje się do środków przyznawanych na podjęcie działalności gospodarczej w zakresie transportu krajowego towarów (rzeczy) oraz transportu krajowego osób taksówkami oraz do pomocy udzielanej w sektorze transportu, w zakresie działalności związanej z produkcją, przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów wymienionych w załączniku I do Traktatu WE, pomocy udzielanej dla działalności związanej z eksportem, jeżeli pomoc jest bezpośrednio związana z ilością wywożonych produktów, ustanowieniem i funkcjonowaniem sieci dystrybucyjnej lub wydatkami bieżącymi dotyczącymi działalności eksportowej, pomocy uwarunkowanej pierwszeństwem użycia towarów produkcji krajowej przed towarami importowanymi);
5. spółdzielnia socjalna, do której ma zamiar przystąpić, nie zalega z opłacaniem w terminie składek i innych danin publicznych oraz nie posiada nieuregulowanych w terminie zobowiązań cywilnoprawnych;
6. nie prowadził działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej;
7. nie był w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku skazany za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w rozumieniu ustawy z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny;
8. wniosek jest kompletny i prawidłowo sporządzony.

O uwzględnieniu lub odmowie uwzględnienia wniosku starosta powiadamia bezrobotnego w formie pisemnej w terminie 30 dni od dnia złożenia wniosku i innych niezbędnych do jego rozpatrzenia dokumentów.

Przyznanie bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej jest dokonywane na podstawie umowy zawartej przez starostę z bezrobotnym na piśmie pod rygo-

rem nieważności i po spełnieniu przez bezrobotnego warunków w niej określonych.

Umowa o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej powinna zawierać w szczególności zobowiązanie bezrobotnego do:

1. udokumentowania i rozliczenia w określonym w umowie terminie wydatkowania w okresie od dnia zawarcia umowy do dnia podjęcia działalności gospodarczej zgodnie z przeznaczeniem środków otrzymanych przez bezrobotnego;
2. zwrotu, w ciągu 30 dni od dnia otrzymania wezwania starosty, przyznanych środków wraz z odsetkami ustawowymi naliczonymi od dnia ich uzyskania, jeżeli:
  - a) otrzymane środki wykorzysta niezgodnie z przeznaczeniem,
  - b) będzie prowadził działalność gospodarczą lub będzie członkiem spółdzielni socjalnej przez okres krótszy niż 12 miesięcy; do okresu prowadzenia działalności gospodarczej zalicza się przerwy w jej prowadzeniu z powodu choroby lub powołania do odbycia zasadniczej lub zastępczej służby wojskowej,
  - c) podejmie zatrudnienie w okresie pierwszych 12 miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej,
  - d) do wniosku o przyznanie środków dołączył niezgodne z prawdą oświadczenie,
  - e) naruszy inne warunki umowy.

Formami zabezpieczenia zwrotu przez podmiot refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy oraz zwrotu przez bezrobotnego środków otrzymanych na podjęcie działalności gospodarczej może być:

- poręczenie,
- weksel z poręczeniem wekslowym (aval),
- gwarancja bankowa,
- zastaw na prawach lub rzeczach,
- blokada rachunku bankowego,
- akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 21 listopada 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu dokonywania refundacji ze środków Funduszu Pracy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego, przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej oraz form zabezpieczenia zwrotu otrzymanych środków obowiązujące do 31 grudnia 2006 r.

Środki z Funduszu Pracy przyznane jednorazowo bezrobotnemu na podjęcie działalności gospodarczej na podstawie przepisów powyższego rozporządzenia stanowią **pomoc**

de minimis⁵², w rozumieniu przepisów rozporządzenia Komisji (WE) nr 69/2001 z 12 stycznia 2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy w ramach zasady de minimis (Dz.Urz. WE L 10 z 13.01.2001 r., str. 0030-0032).

Spółdzielnia socjalna jako zakład pracy chronionej

Zgodnie z ustawą z 27 kwietnia 2006 spółdzielnia socjalna powstała w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidzkiej lub niewidomych mających status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej uzyskuje status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej, jeżeli wystąpi z takim wnioskiem w terminie 3 miesięcy od daty wpisu do KRS. Pod warunkiem, że spełnia wymogi pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej⁵³, może korzystać z ulg i szczególnych uprawnień.⁵⁴

Prowadzący zakład pracy chronionej jest zwolniony:

- z podatków (nie dotyczy – podatku od gier, VAT, akcyzy, cła, dochodowego, od środków transportowych) z tym że z podatków od nieruchomości, rolnego i leśnego zwolniony jest na zasadach określonych w przepisach odrębnych,
- z podatku od czynności cywilnoprawnych – jeżeli czynność przez niego dokonana pozostaje w bezpośrednim związku z prowadzeniem zakładu,
- z opłat, z wyjątkiem opłaty skarbowej.

Prowadzący zakład pracy chronionej może otrzymać ze środków PFRON:

- dofinansowanie w wysokości do 50% oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych, pod warunkiem wykorzystania tych kredytów na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych,
- zwrot kosztów za szkolenie zatrudnionych osób niepełnosprawnych w związku z koniecznością zmiany profilu produkcji,
- jednorazową pożyczkę w celu ochrony istniejących w zakładzie miejsc pracy osób niepełnosprawnych,
- dofinansowanie lub refundację wynagrodzeń osób niepełnosprawnych, u których stwierdzono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, epilepsję oraz pracowników niewidomych – w wysokości 75% najniższego wynagrodzenia,

52 Zasada de minimis ma zastosowanie bez względu na wielkość podmiotu ubiegającego się o pomoc. Pomoc de minimis jest to pomoc, której wartość nie przekracza 100 tys.euro, przy czym sumowaniu podlega tylko pomoc de minimis uzyskana przez przedsiębiorcę w ciągu trzech kolejnych lat. Do pomocy de minimis nie wlicza się pomocy zatwierdzonej przez Komisję (udzielanej zarówno w ramach programu pomocowego, jak i pomocy indywidualnej), jak również pomocy na szkolenia, na zatrudnienie oraz dla małych i średnich przedsiębiorców udzielanej zgodnie z warunkami określonymi we właściwych rozporządzeniach.

53 Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z 27 sierpnia 1997 r.

54 Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z 27 sierpnia 1997 r. oraz rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 12 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania przy udzielaniu zakładom pracy chronionej pomocy finansowej ze środków PFRON (Dz.U.03.125.1161).

- dofinansowanie w związku z zatrudnieniem osób niepełnosprawnych w przypadku braku podstaw do zwrotu VAT lub gdy jest on niższy o 90% od wynikającego z wyliczenia dokonanego na podstawie odrębnych przepisów.

Szczególne uprawnienia:

- zwrot podatku od towarów i usług (na podstawie odrębnych przepisów) za okresy miesięczne w 2003 r.,
- częściowe finansowanie z budżetu państwa i PFRON wynagrodzenia odpowiadającego należnej składce pracownika na ubezpieczenie społeczne.

Otoczenie instytucjonalne

Krajowa Rada Spółdzielcza jest naczelnym organem samorządu spółdzielczego⁵⁵. Ustawa Prawo spółdzielcze do jej zadań zalicza:

- reprezentowanie polskiego ruchu spółdzielczego w kraju i za granicą;
- współdziałanie z naczelnymi organami państwowymi w sprawach dotyczących spółdzielczości i mających dla niej istotne znaczenie;
- badanie i ocenę form, warunków, kierunków oraz wyników działalności ruchu spółdzielczego i przedstawianie informacji i wniosków naczelnym organom państwowym;
- organizowanie działalności naukowo-badawczej, szkoleniowej i informacyjnej, propagowanie działalności kulturalno-oświatowej członków, podejmowanie inicjatyw związanych z rozwojem ruchu spółdzielczego w Rzeczypospolitej Polskiej, w tym rozwoju spółdzielczości uczniowskiej, oraz kształtowanie sprzyjających warunków dla rozwoju ruchu spółdzielczego;
- inicjowanie i rozwijanie współpracy międzyspółdzielczej i szerzenie idei spółdzielczego współdziałania;
- organizowanie postępowania rozjemczego w sporach między organizacjami spółdzielczymi;
- współdziałanie ze związkami rewizyjnymi w realizacji zadań wynikających z niniejszej ustawy;
- wykonywanie innych zadań przewidzianych w niniejszej ustawie i innych ustawach oraz zleconych przez Kongres.

W praktyce wygląda to tak, iż każda spółdzielnia, która powstaje w Polsce, podlega Krajowej Radzie Spółdzielczej. Oznacza to, że podległość spółdzielni Krajowej Radzie jest obligatoryjna, ale jednocześnie automatyczna, ponieważ wynika z ustawy. KRS pełni również rolę związku rewizyjnego w stosunku do tych spółdzielni, które w takim związku nie są zrzeszone.

55 Określa to art. 259 ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. ze zm.

Spółdzielnie mogą bowiem fakultatywnie przystępować do **związków rewizyjnych** i zakładać takie związki⁵⁶. Założycieli związku rewizyjnego musi być co najmniej dziesięciu.

Do zadań związku tworzonego branżowo należy:

- przeprowadzanie lustracji zrzeszonych spółdzielni;
- prowadzenie na rzecz zrzeszonych spółdzielni działalności instruktażowej, doradczej, kulturalno-oświatowej, szkoleniowej i wydawniczej;
- reprezentowanie interesów zrzeszonych spółdzielni wobec organów administracji państwowej i organów samorządu terytorialnego;
- reprezentowanie zrzeszonych spółdzielni za granicą;
- inicjowanie i rozwijanie współpracy między spółdzielniami oraz współdziałanie z placówkami naukowo-badawczymi;
- wykonywanie innych zadań przewidzianych w niniejszej ustawie oraz statucie.

Związki rewizyjne z reguły zorganizowane są w podobny sposób, tzn. wewnątrz ich struktury istnieją zespoły lustratorów, przeprowadzające obligatoryjne lustracje w spółdzielniach⁵⁷, archiwa, w których gromadzone są akta zlikwidowanych spółdzielni, ośrodki szkoleniowe prowadzące szkolenia dla spółdzielców i inne jednostki.

W miarę wzrastania zainteresowania spółdzielczą formą gospodarowania pojawił się w Polsce pomysł stworzenia Agencji Rozwoju Spółdzielczości na kształt tych, które funkcjonują w Szwecji, w każdym z jej regionów. Powstały w Polsce dwie takie Agencje.

Pierwsza tego rodzaju instytucja powstała w 1999 r. w regionie warmińsko-mazurskim, w formie „Stowarzyszenia na rzecz Rozwoju Spółdzielczości i Przedsiębiorczości Lokalnej”, przy wsparciu Krajowej Rady Spółdzielczej. WAMACOOP uzyskuje od początku swojej działalności pomoc merytoryczną i rzeczową ze strony szwedzkich spółdzielców w ramach projektu realizowanego wspólnie z KF Project Center, finansowanego przez Centrum Olofa Palmego.⁵⁸

Drugą instytucją, która powstała w ramach projektu polsko-szwedzkiego jest Agencja Rozwoju i Promocji Spółdzielczo-

56 Art. 240 ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 r. ze zm.

57 Art. 91 ustawy Prawo spółdzielcze mówi, iż „Każda spółdzielnia obowiązana jest przynajmniej raz na trzy lata, a w okresie pozostawania w stanie likwidacji corocznie, poddać się lustracyjnemu badaniu legalności, gospodarności i rzetelności całości jej działania”. „Celem lustracji jest: 1) sprawdzenie przestrzegania przez spółdzielnię przepisów prawa i postanowień statutu; 2) zbadanie przestrzegania przez spółdzielnię prowadzenia przez nią działalności w interesie ogółu członków; 3) kontrola gospodarności, celowości i rzetelności realizacji przez spółdzielnię jej celów ekonomicznych, społecznych oraz kulturalnych; 4) wskazywanie członkom na nieprawidłowości w działalności organów spółdzielni; 5) udzielanie organizacyjnej i instruktażowej pomocy w usuwaniu stwierdzonych nieprawidłowości oraz w usprawnieniu działalności spółdzielni”. „Lustrację przeprowadzają właściwe związki rewizyjne w spółdzielniach w nich zrzeszonych. Spółdzielnie niezrzeszone zlecają odpłatnie przeprowadzenie lustracji wybranemu związkowi rewizyjnemu lub Krajowej Radzie Spółdzielczej”.

58 <http://www.wamacoop.olsztyn.pl/>

ści w Krakowie⁵⁹. Działa ona w ramach Związku Lustracyjnego Spółdzielni Pracy⁶⁰ od 2000 r.

ZLSP włączył się bardzo aktywnie w tworzenie spółdzielni socjalnych w Polsce, głównie ze względu na to, iż pomimo kilku różnic (jak np. ilość osób potrzebnych do założenia spółdzielni, pewne udogodnienia ze strony Funduszu Pracy), spółdzielnie socjalne działają na dokładnie takich samych zasadach, jak spółdzielnie pracy.

Agencja Rozwoju Spółdzielczości w ramach Związku Lustracyjnego Spółdzielni Pracy:

- prowadzi szerokie szkolenia dla organizacji pozarządowych i innych instytucji, które pracują z grupami osób bezrobotnych, osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem;
- prowadzi szkolenia dla grup osób bezrobotnych, osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- w ramach projektu „Promocja ekonomii społecznej i spółdzielczości socjalnej” prowadziła „Regionalny Fundusz Ekonomii Społecznej”, w ramach którego udzielała grantów organizacjom pozarządowym na promocję spółdzielczości socjalnej, ale przede wszystkim spółdzielniom socjalnym lub grupom osób chcących założyć spółdzielnię socjalną na rozpoczęcie działalności;
- udziela wsparcia prawnego, organizacyjnego, technicznego spółdzielniom socjalnym przy ich zakładaniu oraz prowadzeniu, przyjmuje również spółdzielnie socjalne do Związku jako jego członków;
- bierze udział w konsultacjach nad tworzeniem rozwiązań prawnych i organizacyjnych dla spółdzielni.

Rejestr związków rewizyjnych prowadzi Krajowa Rada Spółdzielcza, której te związki, jak i spółdzielnie w nich niezrzeszone, również podlegają.

Spółdzielnie mogą również tworzyć związki gospodarcze, których celem jest prowadzenie działalności gospodarczej na rzecz lub w interesie zrzeszonych spółdzielni. Tego rodzaju związki przyjmują formę i działają na podstawie przepisów odnoszących się do spółdzielni osób prawnych.

Międzynarodowe otoczenie instytucjonalne spółdzielczości

Międzynarodowy Związek Spółdzielczy⁶¹ jest największą organizacją skupiającą stowarzyszenia, organizacje spółdzielcze z wszystkich krajów i wszystkich kontynentów. Ma zdecydowanie największy mandat ze strony ruchu spółdzielczego do reprezentowania spółdzielczości wobec

organizacji międzynarodowych, rządów krajów, partnerów wewnętrznych i zewnętrznych.

Podstawowym organem MZS jest Walne Zgromadzenie, które wybiera międzynarodowe władze organizacji. Odbývają się również Regionalne Zgromadzenia, które wybierają regionalne władze w czterech regionach: w Europie, Obu Amerykach, Afryce, Azji i Pacyfiku.

W ramach MZS działają również specjalistyczne organizacje i komitety, w ramach spółdzielczości zdrowotnej, turystycznej itd.

Na szczeblu europejskim w odniesieniu do spółdzielni socjalnych i spółdzielni pracy największe znaczenie ma **Europejska Konfederacja Spółdzielni Pracy, Spółdzielni Socjalnych i Przedsiębiorstw Partycypatywnych CECOP**⁶². Ma swoją siedzibę w Brukseli i podejmuje działania na rzecz integracji środowiska spółdzielni pracy w skali całej Europy, realizuje projekty mające na celu wsparcie tworzenia dobrych warunków dla rozwoju spółdzielczości i stanowi swoją organizację lobbingsową w stosunku do instytucji Unii Europejskiej.

Organizacją międzysektorową ruchu spółdzielczego w Europie jest **CCACE (Komitet Koordynacyjny Europejskich Stowarzyszeń Spółdzielczych)**. Platforma ta jest oficjalnym partnerem europejskiego ruchu spółdzielczego (wszystkich sektorów) w stosunku do instytucji europejskich.

1 marca 2005 r. powstała w Europie nowa organizacja spółdzielcza o bardzo dużej sile oddziaływania. Grupa inicjatywna tej organizacji pochodziła z MZS – Europa (Europejskiego Regionu Międzynarodowego Związku Spółdzielczego) i CCACE (Komitetu Koordynacyjnego Europejskich Stowarzyszeń Spółdzielczych). Organizacja ta przybrała nazwę **Co-operatives Europe**⁶³ i dziś zrzesza już 235 000 przedsiębiorstw spółdzielczych, które zrzeszone są w 87 organizacjach krajowych, mających swoje siedziby w 33 krajach europejskich. Niewątpliwie organizacja ta aspiruje do bycia najbardziej prężną i nowoczesną organizacją spółdzielczą na tym kontynencie.

59 <http://www.spoldzielnie.org.pl/>

60 <http://www.zlsp.org.pl/>

61 <http://www.ica.coop/>

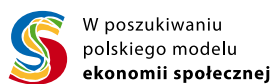
62 <http://www.cecop.coop/>

63 <http://www.coopseurope.coop/>

EKONOMIA SPOŁECZNA TEKSTY jest serią wydawniczą prezentującą teksty ważne z punktu widzenia dyskusji o ekonomii społecznej. Seria powstała w ramach projektu „W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej”.

Autorzy tekstów to: osoby związane z projektem, osoby aktywnie działające w obszarze ekonomii społecznej, a także przedstawiciele innych środowisk zainteresowanych ekonomią społeczną.

Wszystkie materiały publikowane w serii są dostępne na stronach portalu www.ekonomiaspoleczna.pl.

Niniejszy tekst powstał w ramach projektu „W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej”, realizowanego przy udziale środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL.

Administratorem projektu jest Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych.